

Ing Ivan Bučina * 5.4.1929 – +14.1.2000

Dne 14. ledna 2000 opustil naše řady nečekaně Ing. Ivan Bučina. Zemřel náhle, i poslední den svého života strávil několik hodin v práci, bez níž si nedokázal život představit. Obor ochrany před ionizujícím zářením v něm ztratil vynikajícího odborníka a mnozí z nás dobrého přítele.

Ing. Ivan Bučina vystudoval Vysokou školu chemicko-technologickou, obor chemického inženýrství. Mezi jeho vysokoškolskými učiteli byla řada vynikajících vědců, připomeňme jen, že vedoucím diplomové práce Ivana Bučiny byl tehdy mladý docent Wichterle. Již z této doby a pak z krátkého působení v továrně na výbušniny Synthesia v Semtíně získal, jak rád naznačoval - inženýrský cit pro technologickou praxi. V r. 1956, kdy byl v tehdejší Československu zahájen jaderný program, byl Ivan Bučina mezi skupinou odborníků, zařazených do jednoročního nástavbového studia na fakultě technické a jaderné fyziky Univerzity Karlovy. Vzdělání v oboru dozimetrie a metrologie ionizujícího záření si dále rozšířil stáží v Chlopínově radiovém ústavu v Petrohradě, kde pracoval v oddělení profesora Aglinceva. Aglincevovu vynikající monografii Dozimetrie ionizujícího záření pak Ivan Bučina přeložil do češtiny. Ve 29 letech se Ivan Bučina stal vedoucím oddělení dozimetrie v Ústavu pro vývoj, výrobu a využití radionuklidů. Tam, obklopen mladými nadanými spolupracovníky vybudoval obor metrologie ionizujícího záření tak úspěšně, že po počáteční nedůvěře ze strany akademika. Běhounka sklidili nakonec jeho uznání a respekt. Zahájil zde výrobu radionuklidových etalonů, podílel se na vybudování osobní dozimetrie. Tehdy se začal účastnit programů Mezinárodní atomové agentury; mj. působil též jako její expert v Etiopii. Zlomem v jeho úspěšné vědecké kariéře byl r. 1968, po němž, v počátcích doby normalizace musel ÚVVR opustit. Pouze díky Běhounkovu se podařilo pro ing. Bučinu zajistit uplatnění v oboru blízkém jeho původnímu zaměření. Krátký čas pracoval na oddělení nukleární medicíny ve fakultní nemocnici na Vinohradech, odkud však opět musel odejít.

Od r. 1973 pracoval v centru hygieny záření tehdejšího Institutu hygieny a epidemiologie. V oboru ochrany před ionizujícím zářením pak prakticky pracoval až do své smrti. Díky vynikající inteligenci, širokému rozhledu, zkušenostem z jiných oborů, dobré znalosti fyziky, chemie, statistiky, ochotě stále se učit a stále novým nápadům byl jeho vliv patrný téměř ve všech odvětvích oboru. Během 27 let v ochraně před zářením se postupně věnoval metrologii roentgenova záření a zavedení moderních veličin pro hodnocení ozáření z diagnostických roentgenů, hodnocení expozice z vnitřní kontaminace (podílel se spolu s jinými na přípravě Doporučení ICRP č. 54), dozimetrii neutronů a havarijní připravenosti, monitorování výpustí a vnitřní kontaminace na jaderných elektrárnách, zavedení moderních přístupů pro monitorování okolí jaderných elektráren. Pro ing. Bučinu bylo charakteristické, že se vždy snažil dovést výzkum do praktické realizace.

Nenechal se odradit překážkami, jako byly zákazy, utajování údajů až vyhrožování, (např. že přístupy v koncepci ochrany před zářením na jaderných elektrárnách odlišné od sovětských budou chápány jako protisovětské). Naopak - byl ve skupině lidí, kterým se, díky schopnosti najít při jednáních konsensuální východisko, podařilo najít lidi obdobného smýšlení v řadách ruských vědců a v rámci bilaterální spolupráce přesvědčit příslušné nadřízené orgány o potřebě havarijní připravenosti v jaderných elektrárnách. Toto úsilí přineslo plody zejména v období monitorování černobylské havárie, kdy se podařilo nashromáždit obrovské množství dat vynikající kvality. Stal se posléze duchovním otcem radiační monitorovací sítě.

Ing. Bučina patřil k filosofům radiační ochrany, měl rád logiku poznávání založenou na testování hypotéz, odpovídalo to jeho filosofické skepsi. Měl smysl pro jazyk a přesné vyjadřování, mnoho energie věnoval např. formulaci základních veličin a jednotek. Patřil k

obávaným oponentům výzkumných zpráv a k charismatickým diskutérům na všech seminářích. Měl smysl pro zdravý rozum, oceňoval dobrý odhad a srozumitelné formulace. Uznával ty, kdo mu dovedli věcně oponovat –v jeho případě to však nebylo snadné. Díky velké zkušenosti a intuici uměl rychle vyhmátnout podstatné věci a slabá místa. V době úpadku kritičnosti ve vědecké práci se snažil dál dobírat toho, jak věci opravdu jsou a nemilosrdně vystupoval proti tomu, co považoval za hloupost. Byl zvyklý říkat bez obalu, co si myslí, na autority se přitom příliš neohlížel. Mnoho příznivců si tím nezískával, ale ti, kteří unesli jeho způsob diskuse, to zpravidla posléze oceňovali a stávali se i jeho přáteli.

I v posledních letech, kdy mu v důsledku zdravotních problémů energie ubývalo, stálo za to zajít za ním a zeptat se na jeho názor. Byl jedním z posledních, kteří pamatovali vznik oboru, jeho pojmů a myšlenek, kteří se dovedli na věci podívat z širšího hlediska, kteří vytvářeli a udržovali intelektuální klima v oboru. S jeho odchodem patrně pomalu končí určitá epocha radiační ochrany i škola myšlení, o které někdy s humorem mluvil.

Irena Malátová – Jiří Hůlka – Emil Kunz